

Kształtowanie postaw sprzyjających kooperacji, kreatywności i komunikacji jako istotny czynnik budowania kapitału społecznego

dr Jacek Strzemieczny

Prezes Centrum Edukacji
Obywatelskiej

Postawy sprzyjające kooperacji, kreatywności i komunikacji

- Kapitał społeczny to kapitał „relacyjny”, wiążący się z zaufaniem do innych, w tym do instytucji społecznych i politycznych, a także z poczuciem solidarności i gotowością działania na rzecz innych, poczuciem własnej sprawczości i wpływu na sprawy społeczne, zaangażowaniem obywatelskim.
- Edukacja szkolna stwarza szczególnie obiecującą możliwość rozwijania w całym nowym pokoleniu postaw istotnych dla budowania kapitału społecznego.
- Jest zatem wartościowym obszarem planowania systemowej interwencji społecznej.

Szkoła jako mikrospołeczeństwo

Szkoła jest instytucją edukacyjną i systemem społecznym kształtującym uczniów poprzez:

- treści i metody nauczania,
- doświadczenie społeczne,
- kontakt ze światem pozaszkolnym.

Edukacja obywatelska

Edukacja społeczna i obywatelska jest obecna w treściach i metodach nauczania wszystkich przedmiotów szkolnych.

Przykłady:

- wiedza o społeczeństwie – samorząd terytorialny,
- język polski – własne zdanie, skuteczne komunikowanie się,
- geografia, biologia, chemia – ślad ekologiczny,
- matematyka – badania statystyczne.

Celem kształcenia ogólnego jest:

1. Przyswojenie przez uczniów określonego zasobu **wiadomości** na temat faktów, zasad, teorii i praktyk.
2. Zdobywanie przez uczniów **umiejętności** wykorzystania posiadanych wiadomości podczas wykonywania zadań i rozwiązywania problemów.
3. Kształtowanie u uczniów **postaw** warunkujących sprawne i odpowiedzialne funkcjonowanie we współczesnym świecie.

Podstawa programowa kształcenia ogólnego – III i IV etap edukacyjny

Metody nauczania umożliwiające:

- kształtowanie postaw sprzyjających kooperacji, kreatywności oraz komunikacji;
- realizację celów ogólnych obowiązującej podstawy programowej.

Uczenie poprzez:

- rozwiązywanie problemów,
- zespołową pracę uczniów,
- projekty edukacyjne,
- zawodowe praktyki w instytucjach,
- uczniowskie działania lokalne,
- wolontariat edukacyjny (*service learning*).

Profesjonalizacja nauczania

- Profesjonalizacja nauczania poprzez uwzględnianie przez nauczycieli wiedzy o uczeniu się ludzi (*learning science, cognitive science*).
- Konieczność przeniesienia w szkole nacisku z przygotowania do egzaminów zewnętrznych na podniesienie efektywności **procesu uczenia się uczniów**.
- Rozwijanie myślenia, rozumienia i przygotowanie do stosowania zdobywanej wiedzy w praktyce życiowej i zawodowej.

Badania nad uczeniem się wskazują, że w szkole niezbędne jest wykorzystanie:

- samodzielności uczniów w dochodzeniu do opinii i rozwiązań,
- koncentracji na rozumieniu i twórczym myśleniu,
- motywacji i zainteresowań uczniów,
- interakcji między uczniami, w tym współpracy w uczeniu się,
- komunikowania się w postaci przedstawiania swojego procesu myślenia i własnej opinii,
- pozytywnych relacji między nauczycielem i uczniami,

WSPÓŁPRACA OPARTA NA WZAJEMNYM ZAUFANIU

Koncentracja na procesie uczenia się

Konieczne uzupełnianie oceniania podsumowującego (assessment of learning) ocenianiem kształtującym (assessment for learning).

Ocenianie kształtujące polega na pozyskiwaniu przez nauczyciela w trakcie nauczania informacji, które pozwalają poznać przebieg procesu uczenia się uczniów, aby:

- modyfikować dalsze nauczanie,
- dawać uczniom informację zwrotną, pomagającą im się uczyć.

Szkoła jest środowiskiem społecznym

- Społeczność klasowa i szkolna
- Relacje z dorosłymi
- Przestrzeganie reguł (prawo wewnętrzne)
- Samorządność uczniowska: klasowa i szkolna (współdecydowanie w wybranych zakresach oraz prawo i możliwość działania uczniów na rzecz szkoły i środowiska lokalnego)

WSPÓŁPRACA OPARTA NA WZAJEMNYM ZAUFANIU

Otwarcie szkoły na świat pozaszkolny

- Uwzględnienie w procesie nauczania pozaszkolnego życia uczniów, ich zainteresowań, trosk i pasji.
- Wykorzystanie w nauczaniu zasobów (i problemów) środowiska lokalnego.
- Realizacja projektów na rzecz społeczności lokalnej.
- Publiczne prezentowanie efektów projektów edukacyjnych (school accountability, authentic assessment, preformance assessmen).

WSPÓŁPRACA OPARTA NA WZAJEMNYM ZAUFANIU

Wsparcie nauczycieli i szkół

- Wzmocnienie w szkole kultury współpracy nauczycieli w nauczaniu i wychowaniu.
- Nauczyciele pracują w małych zespołach darzących się zaufaniem (Professional Learning Communities, Teacher Learning Communities). Wspólnie planują nauczanie, badają jego skuteczność, analizują trudności, wymyślają rozwiązania.
- Szkoły uzyskują potrzebną im pomoc w doskonaleniu praktyki nauczania.

Wyzwanie dla społeczeństwa i administracji państwowej

Poważne potraktowanie interwencji systemowej w kapitał społeczny poprzez edukację oznacza konieczność poważnych zmian w metodach nauczania, organizacji pracy szkoły i organizacji systemu edukacyjnego, w tym w nadzorze pedagogicznym i systemie wsparcia szkół.

Zmiany takie nie odbędą się bez zaangażowania administracji państwowej i całego społeczeństwa.

Jeśli chcemy, by edukacja rozwijała w Polsce kapitał społeczny, konieczne jest **rzetelne społeczne wsparcie** dla zmian w systemie edukacji.